

Kum pripoveduje.

uma Ilijo so poznali po vsem našem kraju kot posebnega pripovedovalca lepih in poučnih pripovedek, katerih se je, kakor je sam povedal, naučil med narodom, potujoč kot trgovec od vasi do vasi, od mesta do mesta. A pripovedoval je najraje otrokom, ker je bil malo ne vsem otrokom v vasi krstni kum (boter.) Star preko 60 let, znal je vsako svojo pripovedko takó zasladiti z vsakovrstnimi dovtipi, da smo ga otroci raje poslušali, nego li Bog zna koga družega. Bil nam je kum Ilija prvi in najdražji prijatelj za stariši in učitelji.

Nekega zimskega večera smo se otroci drsali po ledu. Bilo je mrzlo in mokro vreme. Pa kaj je to otrokom? Tako mladi, kakor smo bili takrat mi, rekel bi kakor mladi levi, ustrašili se nismo najhujšega vremena, kamo li da bi se bali óne slabe kukove zime! Ej koliko veselja, kadar smo leteli po polzkem ledu kakor drobne lastovice po zraku!

Ravno smo se bili do dobrega izpotili, da 'reče jeden izmed nas: „Ej tovariši! ali ne vidite, da pride kum Ilija? Gorjé nam, ako ne nehamo takój drsati se; poznate ga, kako je hud! Bolje je, da mu gremo naproti in ga lepo pozdravimo . . .“ Takój gremo vsi pred starega Ilijo, a on nas vže iz daleč tako-le pozdravi: „O vi neumni otroci! ali ne vidite, da je danes jako nevarno vreme: mokro je, in veter piha . . . Danes bi bilo bolje, da bi ostali domá, in delali, bodi si kaj koli, a ne tukaj dneva gubili. In če se še prehladite, obolite? Hà, kaj pa potem? Ej, ej koliko denarja bi poteklo iz žepa vaših starišev za vaša zdravila! In če bi vže bilo za kaj, a to samó za vašo nepremišljenost in bedastočo! Ta posel ni za vas, otroci! Varujte denarjev svojih starišev! Dà! zdaj vam je lahko takó delati, ali kadar bodete živeli o svojem kruhu, kadar vam ne bode od nikoder podpore, a od vseh strani zlò — ej takrat se bodete spómneli besed starega kuma Ilije — spómneli se jih bodele borme!“

„Ali dragi kum, Ilija! ne jezite se, prosimo vas. Povejte nam raje kako lepo pripovedko, vi znate tako lepo govoriti, da vas je milina poslušati,“ reče Markee, sin vaškega župana, poljubivši roko stareu.

„I pripovedal bi vam rad, ali je vže pozno; večerja domá je vže gotova, in izhladila bi se, ako bi me ne bilo dolgo. A tukaj tudi ni kraj za to, da bi pripovedoval: na mrazu in vetru. Jutri, otroci, jutri! Jutri pridem k Markčevim starišem po opravkih, in bodi si, da vam tudi kaj lepega povém o tej priliki. Zatorej jutri, otroci, jutri pridite k Markeu.“

„O hvala vam lepa, dobri kum! Prišli bodemo vsi, da vas poslušamo. Z Bogom, kum! Lehko noč!“

Družega dne smo prišli zgodaj v županovo hišo, da bi slišali kuma pripovedovati. Kum je vže bil pri županu, s katerim se je dolgo nekaj po tiho razgovarjal, nekaj dokazoval in zatrjeval . . . Mi otroci, v sprednji sobi, gledali smo na vrata, katera se zdajci odpró in Ilija stopi na prag, podavši roko očetu županu.

„Z Bogom, kum Ilija, z Bogom!“ rečejo Markčev oče.

„Z Bogom, Marko; ostani zdrav, dokler se zopet ne vidiva,“ reče Ilija, ter hoče, da bi šel; ali jeden naših tovarišev zakliče: „Glejte ga, glejte! kum

Ilija nam otide. Ilija dragi! mi smo tukaj. Spómnite se, kaj nam ste včeraj obljubili. Povejte nam poprej kaj lepega, in potlej idite v imenu božjem. Vsakom nam poprej morate kaj povedati, saj nam ste obljubili!“ —

„Glej, glej, skoraj bi bil pozabil! I nu ker sem obljubil, ni drugače, moram vam kaj povedati. Pa idimo v sobo, ondu hočem, da me poslušate, ker ste dobri in pridni otroci.“ Tako je dejal Ilija in šel z nami v gorko sobo. Ali komaj smo stopili v sobo, slišali smo zunaj pred hišo žalosten krik: „Huhuhu! mraz je! huš, huš, huš! Beži Jerko, beži, mraz je . . . huhuhu!“ V sobi smo se otroci na tiho posmehávali temu vpitju, ali kum Ilija nas je ostro pogledal ter dejal: „V stran otroci s smehom in šalo! To je Jerko, nôri in nesrečni Jerko. Ali morda ne veste, zakaj je nôr?“

„Ne, kume dragi, ne vemo!“ zavpili smo otroci vsi iz jednega grla.

„Dobro. Zatorej poslušajte in ne pozabite, kar vam bodem povedal. Bilo je v prvi dan meseca januarja 1841. letâ; noč je bila jasna in lepa, nebó polno svetlih zvezdic. Ona hiša tam, kjer stoji zdaj naša šola, bila je óne noči sijajno razsvitljena, in iz nje je odjekovala naša domača godba. V hiši je bilo vse veselo in radostno. In kaj bi ne bilo? Naš gospod župnik so malo poprej krstili novorojenčka: sina bogatega mlinarja Nikoliča, ki je bil lastnik rečene hiše. O otroci, bogatin mlinar je hotel, da ves svet zna za njegovega sina. Otroka so krstili na imé: Jerko. Vesel je bil Nikolič, a še bolj vesela je bila njegova žena Marta. Oba sta mislila, da bode Jerko jedenkrat velik gospod. Zatorej so gosti Nikoličevi pozdravili dete Jerka, kakor bodočega gospoda, in Nikolič se jim je zahvalil: „da bi Bog dal!“ Za nekaj časa je nastala v mlinarjevej hiši zopet tišina — veseli gosti so se razšli vsak na svoj dom. Takó je vsaki dan potekal v veselji, in Jerko je zvršil domačo ljudsko šolo. In kaj zdaj? Kdo bi se dolgo pomišljeval? družega ni storiti, nego da gre Jerko v Zagreb v dijaške šole. In Jerko je otišel. Učil se je dobro, bil vedno med prvimi dijaki — ali nesreča je hotela, da tudi on zaide v slabo tovarištvo, udá se vinu in Bog si ga vedi, komu še vse. Ubogi oče o vsem tem ni vedel ničesar, ter je vedno pošiljal sinu novce v Zagreb, kolikor jih je hotel.

„Ej ne srdi se, žena; sin v osmem razredu latinskih šol potrebuje mnogo novcev.“ Tako je tolažil Nikolič ženo Marto, kadar mu je začela oponašati, da sinu tolike novce pošilja.

„Bodi, kakor ti praviš,“ reče Marta, ali meni se vse tako dozdeva, da te stvari niso v pravem redu; saj ti sam znaš, da nam Jerko nekaj časa sèm zeló redkoma piše, in še takrat družega ne piše nego: Oče, mati! pošljita mi novcev; mnogo novcev potrebujem! Meni se zdi, kakor da bi obnôrel najin sin Jerko.“

„Molči, Marta, molči! vse bode drugače, kadar najin sin zvrši šolske nauke,“ reče Nikolič in otide za svojim poslom.

Tako je bilo in čas je naglo potekel. Marta se je nekaj prehladila, obolela in obležala. Nikolič je ostal sam, da gospodari. Kod hoče zdaj siromak? Dela polno na vse strani, a samó dve roki za delo. Pokliče zdravnika k ženi, naj bi jej pomagal — in pomagal jej je: Marta je umrla! Prišel je Jerko iz Zagreba k materinemu pogrebu. Niti zajokal ni. Srce mu je otrpelo, izgubil je vse otročje čuvstvo. Umorilo ga je vino in zlo tovarištvo! —

Zakopali so Martó, a oče reče sinu, ko sta se vračala s pokopališča domov: „Sin! kaj je tebi? Veš si se izpremenil, bled in suh si kakor kak starec, a stopil si še le v 20. leto svoje dôbe. Povej mi, sin dragi, ali si bolan, ali kaj ti je?“

„Nisem bolan nè; a to je, ker se preveč učim. Popravlil se bodem, kadar zvršim šole . . . Nepoprašujte me dalje. Jutri otidem v Zagreb — moram, moram v Zagreb!“ takó je dejal Jerko očetu in otišiel v svojo sobico.

Druzega dne je šel Jerko v Zagreb. Šel je veselo, kakor bi mu bil Zagreb rojstni kraj, a ne naša domača vasica. Bog moj, čudnega človeka! Morda je imel kak poseben, nujni popravek v Zagrebu? Dà, dà! družbo — vino! Varujte se otroci tega kakor perečega ognja. Zlo ónemu človeku, katerega imata v svojih pestéh ta dva gospodarja: vino mori pamet, a slaba družba uničuje telo in življenje. Tako je bilo tudi z našim Jerkom. — Necega dne dobi Nikolič list iz Zagreba, v katerem mu neznan človek svetuje, da naj pride v Zagreb in si poišče sina. Šel je Nikolič v Zagreb in našel Jerka v — bólnici.

„Bog moj! Ali je mogoče? Moj sin Jerko je zbláznel?“ vzdihoval je Nikolič, gledajoč sina v prepadlo lice.

„Takó je!“ rekel je zdravnik ter še pristavil: „Vzemite ga s seboj domov na kmete, morda mu pomaga čist zrak in pa vaša nazočnost. Jaz vam družega svetovati ne znam in ne morem. Varujte ga in pazite, da ne pride do vina. Vino ga je umorilo in slaba družba.“

„O nesrečni sin! zakaj si ostrupil svoje, in tudi očetovo srce s svojo lahkovernostjo. O Bog, kaj moram gledati: svojega nôrega sina! To je preveč za postaranega očeta. Joj, joj, to boče moja smrt!“ jokal je nesrečni oče na vozu poleg svojega sina Jerka; a ta je z globoko udrtimi očmi zijal vanj, časi se grozovito nasméhnul, ter potem zopet prav ljubeznjivo očetu kaj pripovedoval:

„Ha! ha! ha! to je bilo veselo!“ blódlil je Jerko. „Jaz in mi vsi smo bili pijani! Ha! ha! ha! kako sladkó je vino in kako vesela družba! Vino, vino, vino! Vsi smo imeli novcev, jaz sem imel mnogo novcev!“ — In zopet je omolknil Jerko, nagnil glavo ter gledal pred sé dolgo in dolgo kakor ném. — Takó mi je pripovedoval Nikolič, ko je prišel domov v našo vas. Jerko ni poznal nobenega človeka, njemu je bilo vse tuje. Časi je prišel med ljudi, ali poznal ni nikogar. Govoril je vedno le o vinu, knjigah, materinem grobu, govoril o vsem, ali nerazumljivo, neumno! — Nikolič je od prevelike bridkosti obolel in obležal. Po dnevi sem bil jaz pri njem. Poklical sem tudi Jerka, ker sem mislil, da se opametí — ali zamán je bilo vse! Jerko je ostal blazen (nôr), ali miren . . .

Bila je zeló viharna, mrzla noč. Naša vas je bila kakor izumrla: povsod tišina, nikjer na ulici živega človeka. Najedenkrat zazvoni plat zvoná, in v tem hipu se razlega glas po vsej vási: ogenj! ogenj! Naša požarna straža je bila takój na mestu, ali prepozno: Nikoličeva hiša je bila vže vsa v plamenu!

„Kje je Nikolič?“ zavpijem jaz, ter hočem v gorečo hišo ponj, ali krepka roka našega kovača me zaustavi, rekoč: Bodi večni mir in pokoj sosedu Nikoliču, ki je zgorel v lastnej hiši! Dosti, da se je ponesrečil jeden človek,

čuvaj samega sebe, ter se ne podajaj v nevarnost, ker Nikoliča takó ne moreš več oteti.“

„Kje je Jerko?“ zavpijem drugič, da se je razlegalo daleč na okolo, kakor bi gromelo.

„Huhuhu! Mraz je bil, mraz. Huš, huš, huš! Zdaj je gorko, gorko!“ jecljal je Jerko iz daleč ter je hotel naravnost v ogenj, ali jaz ga hitro popadam in odnesem v svojo hišo . . . Nihče ni mogel ognja pogasiti. Zgorelo je vse do golega zidovja, na katerem se je pozneje dozidala naša ljudska šola.

Kdo je zažgal hišo? Kako to, da je Jerko ostal živ? Zakaj je pri ognji vedno kričal: mraz je bil, mraz, a zdaj je gorko! Takó smo vprašali drug drugega, in končno sklenili, da ni nihče drug zažgal hiše nego nôri Jerko . . . Je li to res ali ni res, tega še danes ne vé nihče. Vsakako je čudno, da ni tudi on zgorel z očetom. Od Jerka ne more nihče zvedeti kako in kaj, ker on vedno blódi, beží zdaj na pokopališče, zdaj v šolo, zdaj zopet po vsej vási, ter vpije: Huhuhu, mraz je itd. Jaz sem ga vzel k sebi. Časi se mu pamet nekoliko razvedrí, in v teh trenutkih govori dobro, ali o ognji, materi in očetu ne zine nikoli besedice! . . . Glejte otroci, to je nesrečen človek, na katerega vse gleda, vse se mu smeje; ali to ne grè, ljubi moji! Obžaluj ga vsaki, kdor ga pozná, ker vino in slaba družba ga je dovedla do tega, da je zbláznel. — Zdaj vam je znana povest o nôrem Jerku. Zdaj znate zakaj je zblaznel. Varujte se vi otroci tacega življenja, in Bog vas bode varoval. In zdaj, otroci, z Bogom! Malo poprej sem govoril z županom zaradi Jerka. Poslali ga bomo v Zagreb v bólnico. Morda se ozdravi tam, ali težko! Najbolje bi bilo, da ga dobri Bog vzame k sebi . . . Otroci! vsi, drug za drugim pridemo jedenkrat k Bogu, ali za Jerka bi bilo bolje danes, nego li jutri; siromak je velik, in za njega ni svet. Otroci, z Bogom!“ —

„Z Bogom, kum Ilija! Hvala vam, lepa hvala za pripoved o Jerku,“ zavpili so otroci za odhajajočim kumom ter se podali vsak na svoj dom.

(Iz hrvaščine prevel Iv. T.)

Čarovnica in solnčeva sestra.

nekem carstvu v daljnem gospodarstvu je živel car s cárico. Imela sta sina Ivana-Careviča, ki je bil od rojstva ném. Bilo mu je dvanajst let, ko je šel nekda v konjušnico k ljubemu si konjarju. Ta mu je vedno pripovedoval povesti. Tu je zdaj prišel Ivan-Carevič poslušat povesti, a tacega še ni slišal.

„Ivan-Carevič!“ dejal je konjar, „tvoja mati bode dobila hčerko. Ta bode strašna čarovnica. Snedla bode očeta in mater in vse podložnike. Zató pojdi, poprósi očeta za najhitrejšega konja in pojezdi od tu, kamor ti zró oči, ako se hočeš rešiti bēde.“

Ivan-Carevič je pohitel k očetu in prvič v življenji izpregovoril ž njim. Car se je tega takó razveselil, da niti vprašal ni, čemu mu bode dober konj ter je takój ukazal za careviča osedlati najboljšega konja iz svojih tabunov. *)

* Tabun == konjska čreda.